

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

7. aprill 2022*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EL) nr 650/2012 – Artikkel 10 – Pärimisasjade kohtualluvus muudel juhtudel – Kadunu alaline elukoht tema surma hetkel riigis, kellele ei ole määrus (EL) nr 650/2012 siduv – Kadunu, kes oli teatava liikmesriigi kodanik ja kellel oli selles liikmesriigis vara – Selle liikmesriigi kohtu, kelle poole on pöördutud, kohustus omal algatusel kontrollida, kas on muudel juhtudel kohtualluvuse teostamise aluseid – Pärandi hooldaja määramine

Kohtuasjas C-645/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Cour de cassationi (Prantsusmaa kassatsioonikohus) 18. novembri 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 1. detsembril 2020, menetluses

VA,

ZA

versus

TP,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president E. Regan, kohtunikud I. Jarukaitis, M. Ilešič (ettekandja), D. Gratsias ja Z. Csehi,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- TP, esindaja: *avocat* F. Rocheteau,
- Prantsuse valitsus, esindajad: A. Daniel ja A.-L. Desjonquères,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek ja J. Vláčil,
 - Hispaania valitsus, esindajad: I. Herranz Elizalde ja S. Jiménez García, hiljem I. Herranz Elizalde,
 - Euroopa Komisjon, esindajad: C. Valero ja M. Wilderspin, hiljem C. Valero,
- olles 2. detsembri 2021. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (ELT 2012, L 201, lk 107; parandused ELT 2012, L 344, lk 3; ELT 2013, L 60, lk 140 ja ELT 2019, L 243, lk 9), artikli 10 lõike 1 punkti a.
- 2 Taotlus on esitatud XA laste VA ja ZA (edaspidi „põhikohtuasja kaebajad“) ning XA abikaasa TP vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab nõuet määrata XA pärandvara tervikuna valitsema pärandi hooldaja.

Õiguslik raamistik

- 3 Määruse nr 650/2012 põhjendustes 7, 27, 30, 43 ja 82 on märgitud:
 - „(7) Tuleks edendada siseturu nõuetekohast toimimist, kaotades isikute vaba liikumist piiravad takistused, millega puutuvad praegu kokku inimesed, kes soovivad teostada oma õigusi piiriülese mõjuga pärimisasjade puhul. Euroopa õigusruumis peavad kodanikud saama aegsasti korraldada oma pärandiga seotud küsimusi. Pärijate ja annakusajate, teiste surnule lähedaste isikute ning pärandaja võlausaldajate õigusi tuleb kaitsta tõhusal viisil.
- [...]
- (27) Käesoleva määruse eeskirjade eesmärk on tagada, et pärimisega tegelev asutus kohaldab enamikul juhtudest oma liikmesriigi õigust. Seetõttu nähakse käesoleva määrusega ette erinevad mehhanismid juhtudeks, kui surnu on valinud tema pärandile kohaldatavaks õiguseks selle liikmesriigi õiguse, mille kodanik ta oli.
- [...]
- (30) Selleks et tagada, et kõigi liikmesriikide kohtud võivad samadel alustel rakendada oma pädevust sellise isiku pärimisasjas, kelle alaline elukoht surma hetkel ei olnud liikmesriigis, tuleks käesoleva määrusega kehtestada ammendav hierarhiline loetelu muudel juhtudel kohtualluvuse teostamise alustest.
- [...]

(43) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuseeskirjad võivad teatud juhtudel viia olukorrani, kus kohus, kel on käesoleva määruse kohaselt pädevus lahendada pärimisasju, ei kohalda oma õigust. Kui selline olukord juhtub liikmesriigis, mille õigusega nähakse ette pärandi hooldaja kohustuslik määramine, peaks käesolev määrus võimaldama selle liikmesriigi kohtutel määrata nende poole pöördumisel üks või mitu niisugust hooldajat vastavalt oma õigusele. [...] Selleks et tagada pärandile kohaldatava õiguse ja määrava kohtu liikmesriigi õiguse takistamatu koordineerimine, peaks kohtud määrama sellise(d) isiku(d), kel oleks õigus hooldada pärandit sellele kohaldatava õiguse alusel, nagu näiteks surnu testamenditäitja või pärijad ise või, kui see on nõutav pärimisele kohaldatava õiguse kohaselt, pärandi kolmandast isikust hooldaja. [...]

[...]

(82) [ELL] ja [EL] toimimise lepingule lisatud protokoll nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale kõnealused liikmesriigid käesoleva määruse vastuvõtmisel ning see ei ole nende suhtes siduv ega [neile] kohaldatav. See ei piira siiski Ühendkuningriigi ja Iirimaa võimalust teatada oma kavatsusest nõustuda käesoleva määrusega pärast selle vastuvõtmist vastavalt nimetatud protokollile artiklile 4.“

4 Määruse II peatükk „Kohtualluvus“ sisaldab muu hulgas artikleid 4–6, 10 ja 15.

5 Määruse artiklis 4 „Üldine kohtualluvus“ on ette nähtud:

„Pärimisasja tervikuna lahendamiseks on pädevad isiku surma hetkel tema alaliseks elukohaks olnud liikmesriigi kohtud.“

6 Sama määruse artikli 5 „Kohtualluvuse kokkulepe“ lõikes 1 on sätestatud:

„Kui surnu oli artikli 22 kohaselt valinud oma pärandile kohaldatavaks õiguseks mõne liikmesriigi õiguse, võivad puudutatud isikud kokku leppida, et selle liikmesriigi kohtul või kohtutel on pärimisasja kõigis küsimustes ainupädevus.“

7 Määruse nr 650/2012 artiklis 6 „Asja arutamisest keeldumine kohaldatava õiguse valiku korral“ on ette nähtud:

„Kui surnu oli artikli 22 kohaselt valinud oma pärandile kohaldatavaks õiguseks mõne liikmesriigi õiguse, siis kohus, kuhu pöörduti artikli 4 või artikli 10 kohaselt:

a) võib keelduda asja arutamisest, kui ta leiab menetlusosalise taotluse alusel, et arvestades pärimisasja asjaolusid, näiteks poolte alalist elukohta ja vara asukohta, on pärimisasja lahendamiseks sobivamad selle liikmesriigi kohtud, mille õigus valiti, või

b) keeldub asja arutamisest, kui menetlusosalised on kooskõlas artikliga 5 leppinud kokku selle liikmesriigi kohtu või kohtute pädevuses, mille õigus oli valitud.“

8 Määruse artiklis 10 „Kohtualluvus muudel juhtudel“ on sätestatud:

„1. Kui isiku surma hetkel ei asu tema alaline elukoht liikmesriigis, on pädevus lahendada pärimisasi tervikuna siiski selle liikmesriigi kohtutel, kus asuvad pärandvarasse kuuluvad esemed, juhul kui:

- a) surnu oli surma hetkel selle liikmesriigi kodanik, või selle tingimuse täitmata jätmise korral,
- b) selles liikmesriigis asus surnu eelmine alaline elukoht ning kohtusse pöördumise ajaks ei ole alalise elukoha muutmisest möödunud rohkem kui viis aastat.

2. Kui ühelgi liikmesriigi kohtul ei ole pädevust lõike 1 alusel, on selle liikmesriigi kohtutel, kus pärandvarasse kuuluv ese asub, pädevus teha otsuseid kõnealuse eseme kohta.“

9 Nimetatud määruse artiklis 15 „Kohtualluvuse kontrollimine“ on ette nähtud:

„Kui liikmesriigi kohtusse on pöördutud pärimisasjas, mis käesoleva määruse kohaselt ei ole tema pädevuses, keeldub kohus omal algatusel asja arutamisest.“

10 Määruse III peatükki „Kohaldatav õigus“ kuuluvas artiklis 21 „Üldreegel“ on sätestatud:

„1. Kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse pärimisasjale tervikuna selle riigi õigust, kus asus surnu alaline elukoht tema surma hetkel.

2. Kui erandina on juhtumi kõigist asjaoludest tulenevalt selge, et surma ajal oli surnu ilmselgelt tihedamalt seotud teise riigiga kui sellega, mille õigus kohalduks lõike 1 kohaselt, kohaldatakse pärimisele selle teise riigi õigust.“

11 Määruse nr 650/2012 artikli 22 „Õiguse valik“ lõikes 1 on sätestatud:

„Isik võib pärimisasjale kui tervikule kohaldatavaks õiguseks valida selle riigi õiguse, mille kodanik ta on valiku tegemise ajal või surma hetkel.

[...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

12 Prantsuse kodanik XA suri 3. septembril 2015 Prantsusmaal. Alates 1981. aastast oli ta elanud Ühendkuningriigis, kus ta abiellus 1996. aastal TP-ga. Olles haige, tuli ta tagasi Prantsusmaale, et asuda alates 2012. aasta augustist elama ühe oma lapse juurde korterisse, mille ta oli omandanud kaks kuud varem kinnisvaraettevõtte kaudu, mille osanik ta oli.

13 XA-st jäid maha abikaasa TP, kes on Ühendkuningriigi kodanik, ning kolm esimesest abielust sündinud last: YA ja põhikohtuasja kaebajad. Kuna vahepealsel ajal suri ka YA, andsid põhikohtuasja kaebajad teada, et nad tegutsevad samuti nende venna õigusjärglastena. XA-l oli Prantsusmaal pärandvara.

14 Põhikohtuasja kaebajad esitasid TP vastu Prantsuse kohtutele hagi, milles palusid määrata kadunu pärandvara tervikuna valitsema pärandi hooldaja, tuginedes seejuures määruse nr 650/2012 artiklile 4 ja asjaolule, et kadunu alaline elukoht oli tema surma ajal Prantsusmaal.

- 15 Tribunal de grande instance de Nanterre'i (Nanterre'i esimese astme kohus, Prantsusmaa) president asus 12. detsembri 2017. aasta määruses ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustades seisukohale, et ta on määruse nr 650/2012 artikli 4 alusel pädev põhikohtuasja kaebajate hagi lahendada. Selle tulemusel määrati pärandi hooldaja.
- 16 Cour d'appel de Versailles (Versailles' apellatsioonikohus, Prantsusmaa) tühistas 21. veebruari 2019. aasta otsusega selle kohtumääruse ja asus määruse nr 650/2012 alusel seisukohale, et Prantsuse kohtud ei ole määruse nr 650/2012 artikli 4 alusel pädevad kadunu pärimisasja tervikuna lahendada, tuginedes sisuliselt põhjendusele, et tema alaline elukoht oli surma ajal endiselt Ühendkuningriigis.
- 17 Põhikohtuasja kaebajad esitasid selle kohtuotsuse peale Cour de cassationile (Prantsusmaa kassatsioonikohus) kassatsioonkaebuse, väites eelkõige, et Cour d'appel de Versailles (Versailles' apellatsioonikohus) rikkus õigusnormi, kui ta ei võtnud arvesse määruse nr 650/2012 artiklit 10, mis näeb muudel juhtudel kohtualluvusena ette, et pädevus lahendada pärimisasi tervikuna on selle liikmesriigi kohtutel, kus asuvad pärandvarasse kuuluvad esemed, kuna hoolimata asjaolust, et kadunu alaline elukoht ei olnud surma hetkel Prantsusmaa territooriumil, oli ta selle riigi kodanik ja talle kuulus seal vara.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus väidab kõigepealt, et põhikohtuasja kaebajad ei ole Cour d'appel de Versailles's (Versailles' apellatsioonikohus) määruse nr 650/2012 artiklile 10 tuginenud. Seega tekib küsimus, kas see apellatsioonikohus, kes tuvastas, et XA on Prantsuse kodanik ja tal oli surma hetkel Prantsusmaal pärandvarasse kuuluvaid esemeid, oli artikli 10 alusel kohustatud omal algatusel kontrollima, kas kriteeriumid tema kohtualluvuse teostamiseks muudel juhtudel on täidetud.
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib nimelt, et olukorras, kus määruse nr 650/2012 artiklis 15 on nähtud ette võimalus, et liikmesriigi kohus, kuhu on pöördutud pärimisasjas, mida see kohus ei ole määruse nr 650/2012 alusel pädev läbi vaatama ja mille arutamisest ta omal algatusel keeldub, ei ole selles artiklis 15 täpsustatud, kas viimati nimetatud kohus peab enne kontrollima kõiki võimalikke kohtualluvuse aluseid: nii tema üldist kohtualluvust kui ka kohtualluvust muudel juhtudel. Eelkõige ei ole määruses täpsustatud, kas kohtualluvus kontrollimine on muudel juhtudel vabatahtlik.
- 20 Ühelt poolt märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et määrusega nr 650/2012 on kehtestatud kohtualluvuse konfliktide lahendamise süsteem, mida liikmesriikide kohtud, kes lahendavad vaidlust, peavad kohaldama omal algatusel, kui see vaidlus kuulub asjaomase määruse esemelisse kohaldamisalasse. Ei oleks aga loogiline, kui liikmesriikide kohtud, kelle poole on pöördutud, võiksid pärast seda, kui nad on omal algatusel kohaldanud nimetatud määrust kohtualluvuse konflikti lahendamisel, keelduda ainuüksi selle määruse artikli 4 alusel asja arutamisest kolmanda riigi kohtute kasuks, ilma et neil oleks vaja enne kontrollida, kas neil on sama määruse artikli 10 alusel kohtualluvus muudel juhtudel. Seega paistab sidusam lahendus see, kui nimetatud kohtud, kelle poole on pöördutud, on kohustatud – sealhulgas omal algatusel – kontrollima kõiki võimalikke kohtualluvuse teostamise aluseid.
- 21 Teiselt poolt märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et määruse nr 650/2012 artiklis 10 ette nähtud kohtualluvus, mida tuleb kohaldada „muudel juhtudel“, toob kaasa erandi kohtualluvuse ja seadusandliku pädevuse ühtsuse põhimõttest, mis seda määrust läbib. Nimelt, kui liikmesriigi kohus on pädev artikli 10 alusel, peaks ta siiski kohaldama kadunu surma hetkel alalise elamiskoha riigi õigust, välja arvatud juhul, kui juhtumi kõikidest asjaoludest ilmneb, et kadunu

oli surma ajal ilmselgelt tihedamalt seotud teise riigiga vastavalt selle määruse artikli 21 lõikele 2 või valinud sama määruse artikli 22 alusel kohaldatavaks õiguseks sõnaselgelt teise riigi õiguse. Seega näib raske nõustuda, et „muude juhtude“ kohtualluvuse eeskirja kohaldamise kohustus on liikmesriigi kohtul, kelle poole on pöördutud, isegi juhul, kui pooled ei ole sellele sättele tuginenud.

- 22 Lisaks, kuigi määruse nr 650/2012 artiklis 15 on sõnaselgelt ette nähtud, et kohus, kelle pädevuses asi ei ole, peab tuvastama omal algatusel, et tal puudub pädevus, ei näe see ette ühtegi samaväärset sätet, mis kohustaks kohut oma pädevust omal algatusel kontrollima. Pärimisasju käsitlevad kohtualluvuseeskirjad kuuluvad asjaomase määruse tähenduses vabalt käsutatavate õiguste kohaldamisalasse, sest määrus võimaldab pooltel kokku leppida selle liikmesriigi kohtu või kohtute ainupädevuses, mille õiguse on kadunu valinud kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimisel oma pärandile kohaldatavaks õiguseks (määruse nr 650/2012 artikkel 5), ja näeb ette, et need kohtud on jätkuvalt pädevad, kui menetlusosalised, kes ei olnud kokkuleppe osapooled, ilmuvad kohtusse kohtu pädevust vaidlustamata (selle määruse artikkel 9).
- 23 Neil asjaoludel otsustas Cour de cassation (Prantsuse kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [...] määruse [...] nr 650/2012 [...] artikli 10 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kui kadunu alaline elukoht surma ajal ei ole liikmesriigis, peab selle liikmesriigi kohus, kus kadunu alaline elukoht ei olnud, kuid kes tuvastab, et viimasel oli selle riigi kodakondsus ja tal oli seal vara, omal algatusel kindlaks määrama, et asi allub talle vastavalt selles õigusaktis ette nähtud kohtualluvusele muudel juhtudel?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 24 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 650/2012 artikli 10 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel hindama, kas asi allub talle selles sättes kohtualluvuse kohta muudel juhtudel ette nähtud eeskirja alusel, kui olukorras, kus tema poole on pöördutud selle määruse artiklis 4 sätestatud üldise kohtualluvuse eeskirja alusel, ta tuvastab, et ta ei ole viimati nimetatud sättele alusel pädev.
- 25 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et Cour d'appel de Versailles (Versailles' apellatsioonikohus) leidis, et kadunu viimane alaline elukoht oli Ühendkuningriigis, mitte Prantsusmaal. Sellega seoses tuleb märkida, et nagu nähtub määruse nr 650/2012 põhjendusest 82, ei osalenud Ühendkuningriik ELL ja ELTL lisatud protokollis nr 21 – Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes – artiklite 1 ja 2 kohaselt asjaomase määruse vastuvõtmisel. Lisaks ei ilmne, et Ühendkuningriik oleks XA surmapäeva seisuga kasutanud protokollis artiklis 4 ette nähtud võimalust teatada oma kavatsusest nõustuda kõnealuse määrusega. Seega ei olnud määrus nr 650/2012 selle kuupäeva seisuga, olgugi et ta oli Euroopa Liidu liikmesriik, Ühendkuningriigi suhtes siduv ning see ei olnud seega nimetatud riigi suhtes kohaldatav. Kõnealuse määruse artikli 10 tõlgendamise seoses tuleb aga asuda seisukohale, et vastavas sättes ette nähtud kohtualluvus võib kuuluda kohaldamisele, kui kadunu alaline elukoht oli sellises liikmesriigis, kelle suhtes ei olnud asjaomane määrus kadunu surma ajal siduv. Seega tuleb tingimusel, kui ka teised selles sättes ette nähtud kriteeriumid on täidetud, järeldada, et põhikohtuasjas kõne all olev olukord võib kuuluda selle sättele kohaldamisalasse.

- 26 Siinkohal on selge, et põhikohtuasja kaebajad ei ole tuginenud määruse nr 650/2012 artiklile 10 ei esimeses kohtuastmes ega apellatsioonistmes. Seega on eelotsuse küsimuse eesmärk üksnes kindlaks teha, kas määrus nr 650/2012 kohustab liikmesriigi kohut, kelle poole on määruse artikli 4 alusel pöördutud, omal algatusel kontrollima, kas ta on määruse artikli 10 lõike 1 punktis a ette nähtud kriteeriume arvestades pädev, või võib viimati nimetatud kohus leida, et asi ei allu talle, kuna selleks, et ta saaks pädevust teostada, peaks hageja olema sellele sättele tuginenud.
- 27 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb kohtualluvuse eeskirju puudutavat õigusnormi, mis ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele õigusnormi tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramiseks, kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt ning sellise tõlgenduse andmisel tuleb arvesse võtta mitte ainult normi sõnastust, vaid ka konteksti ja selle õigusakti eesmarke, millesse norm kuulub (vt selle kohta 21. juuni 2018. aasta kohtuotsus Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 28 Esiteks, mis puudutab määruse nr 650/2012 artikli 10 lõike 1 punkti a sõnastust, siis tuleb märkida, et selles sättes on ette nähtud kohtualluvuse eeskiri, mis näeb ette, et kui kadunu alaline elukoht surma hetkel ei asu teatavas liikmesriigis, on selle liikmesriigi kohtutel, kus asuvad pärandvarasse kuuluvad esemed, siiski pädevus lahendada pärimisasi tervikuna, kui kadunu oli surma hetkel selle liikmesriigi kodanik.
- 29 Määruse nr 650/2012 artikli 10 lõike 1 punkti a sõnastusest nähtub seega, et selles sättes ette nähtud kaks kriteeriumi, mis peavad olema täidetud, et anda asi ühe liikmesriigi kohtute alluvusse juhul, kui surma hetkel ei ole kadunu alaline elukoht selles liikmesriigis, on ühelt poolt selles liikmesriigis pärandvarasse kuuluvate esemete olemasolu või teiselt poolt, kui kadunul oli surma hetkel selle liikmesriigi kodakondsus. Seevastu ei tulene sellest sõnastusest sugugi, et selline pädevus sõltuks kadunu või huvitatud isiku mis tahes tegevusest. Vastupidi, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 67 ja 68 sisuliselt märkis, näitab väljendi „on [...] pädevus“ kasutamine seda, et kõnealuse määruse artikli 10 lõikes 1 ette nähtud kohtualluvus on kohustuslik.
- 30 Teiseks, mis puudutab määruse nr 650/2012 artikli 10 lõike 1 punkti a konteksti, siis tuleb märkida, et määruse artikkel 10 kuulub selle määruse II peatükki, milles on kehtestatud kogu kohtualluvuse eeskirjad pärimisasjades. Eelkõige on artiklis 10 ette nähtud kohtualluvus muudel juhtudel, võrreldes üldise kohtualluvusega, mis on kehtestatud selle määruse artiklis 4 sätestatud eeskirjaga, mille kohaselt on kadunu alalise elukoha kohtud pädevad lahendada pärimisasja tervikuna.
- 31 Kolmandaks, mis puudutab määruse nr 650/2012 artikli 10 eesmärki, siis tuleb märkida, et seda artiklit tuleb tõlgendada koostoimes asjaomase määruse põhjendusega 30, mille kohaselt tuleb „tagada, et kõigi liikmesriikide kohtud võivad samadel alustel rakendada oma pädevust sellise isiku pärimisasjas, kelle alaline elukoht surma hetkel ei olnud liikmesriigis“. Nimetatud põhjenduse kohaselt „tuleks käesoleva määrusega kehtestada ammendav hierarhiline loetelu muudel juhtudel kohtualluvuse teostamise alustest“.
- 32 Sellest järeldub, et kuna määruse nr 650/2012 eesmärk on eelkõige tagada rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade ühetaoline kohaldamine pärimisasjades, siis on nii selle määruse artikli 4 kui ka artikli 10 lõike 1 ainus eesmärk määrata kindlaks ühtsed kohtualluvuse alused pärimisasja lahendamiseks tervikuna. Seega ei paku need sellega seoses huvitatud isikutele võimalust valida liikmesriigi kohus oma huvide alusel, välja arvatud juhul, kui kadunu pärimisasjale kohaldatava õiguse valiku korral kohaldatakse selle määruse artiklit 5.

- 33 Sellega seoses tuleb märkida, et nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 47 ja 65 leidis, ei ole määruse nr 650/2012 artiklis 4 ette nähtud kohtu ja artikli 10 lõikes 1 ette nähtud kohtu vahel hierarhilist suhet, kuna neis on silmas peetud eri juhtumeid. Samuti ei tähenda asjaolu, et selle määruse artiklis 10 osutatud kohtualluvust tuleb kohaldada „muudel juhtudel“, et see säte oleks vähem siduv kui määruse artikli 4 sätted, mis käsitleb üldist kohtualluvust.
- 34 Sellega seoses tuleb tõdeda, et sõna „siiski“ kasutamine määruse nr 650/2012 artikli 10 lõikes 1 viitab sellele, et nimetatud säte viitab kohtualluvuse eeskirjale, mis on võrdväärne ja mis täiendab selle määruse artiklis 4 sätestatud üldise kohtualluvuse eeskirja, mistõttu tuleb juhul, kui viimati nimetatud artikkel ei ole kohaldatav, kontrollida, kas määruse artiklis 10 ette nähtud kohtualluvuse kriteeriumid on täidetud.
- 35 Sellist tõlgendust toetab ka määrusega nr 650/2012 taotletav eesmärk, nagu see nähtub selle põhjendusest 7, milleks on edendada siseturu nõuetekohast toimimist, kaotades isikute vaba liikumist piiravad takistused, millega puutuvad praegu kokku inimesed, kes soovivad teostada oma õigusi piiriülese mõjuga pärimisasjade puhul, eelkõige tehes kindlaks, et pärijate ja annakusaajate, teiste kadunule lähedaste isikute ning pärandaja võlausaldajate õigused on Euroopa õigusruumis tõhusal viisil kaitstud (vt selle kohta 1. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, punkt 35).
- 36 Selleks on määruses nr 650/2012 ette nähtud kogu pärimisasja rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjad, mis põhinevad objektiivsetel kriteeriumidel. Seda silmas pidades aitab kõnealuse määruse artikli 10 lõige 1 tagada pärijate ja annakusaajate, teiste kadunule lähedaste isikute ning pärandaja võlausaldajate võimalust pöörduda kohtusse, kui asjaomane olukord on tihedalt seotud teatava liikmesriigiga eelkõige pärandvarasse kuuluvate esemete olemasolu tõttu selle liikmesriigi territooriumil.
- 37 Lisaks tuleb meelde tuletada, et pärimisasjaga seotud vaidluste tõhusa lahendamise hõlbustamiseks on määruses nr 650/2012 seatud eesmärgiks soodustada pärimisasja ühtset käsitlemist. Nii on Euroopa Kohus korduvalt otsustanud, et asjaomase määruse sätete tõlgendus, mis tooks kaasa pärimisasja killustamise, oleks nimetatud määruse eesmärkidega vastuolus (vt selle kohta 21. juuni 2018. aasta kohtuotsus Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, punkt 56, ja 16. juuli 2020. aasta kohtuotsus E. E. (kohtualluvus ja pärimisele kohaldatav õigus), C-80/19, EU:C:2020:569, punkt 41).
- 38 See pärimisasjade ühtsuse põhimõte on samuti määruse nr 650/2012 artikli 10 lõikes 1 sätestatud eeskirja alus, kuna nimetatud sättes on täpsustatud, et selles normis on määratud kindlaks liikmesriikide kohtute pädevus lahendada „pärimisasi tervikuna“.
- 39 Lõpuks tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et kohtu autonoomia järgimine tema ülesannete täitmisel nõuab, et see kohus saaks kontrollida oma rahvusvahelist kohtualluvust kogu tema käsutuses oleva teabe põhjal, järgides samas korrakohase õigusemõistmise eesmärki, mis on liidu õigusnormide aluseks (vt selle kohta 28. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 64, ja 16. juuni 2016. aasta kohtuotsus Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 45).
- 40 Arvestades aga määruse nr 650/2012 eesmärki tagada korrakohane õigusemõistmine, ei takista miski seda, et kohtu, kelle poole on pöördutud, läbiviidavas kohtualluvuse kontrollis on samad põhimõtted esimuslikud selles määruses ette nähtud pärimisasjade rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade kohaldamise ees.

- 41 Seega, kui määruse nr 650/2012 artikli 10 lõikes 1 sätestatud eeskirjad kohtualluvuse kohta muudel juhtudel aitavad kaasa korrakohase õigusemõistmise eesmärgi saavutamisele, ei saa selle sätte kohaldamine sõltuda asjaolust, et üks või teine asjaomase menetluse pool ei ole sellele viidanud.
- 42 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 87 märkis, tuleb määruse nr 650/2012 artiklit 10 tõlgendada selle määruse artiklist 15 lähtudes nii, et kuigi artikkel 10 ei kohusta kohut, kelle poole on pöördutud, aktiivselt otsima faktilist alust, et otsustada oma pädevuse üle konkreetses kohtuasjas, on ta selle artikli põhjal kohustatud tegema kindlaks, võttes arvesse faktilisi asjaolusid, mida ei ole vaidlustatud, oma pädevuse aluse, mis võib olla erinev sellest, mida väidab hageja.
- 43 Eelkõige tuleb märkida, et määruse nr 650/2012 artikli 15 alusel on selle kohtu pädevuse puudumise tuvastamiseks, kelle poole on pöördutud, vaja enne kontrollida kõiki määruse nr 650/2012 II peatükis sätestatud aluseid ning selle kontrolli raames peab kohus hindama oma võimalikku pädevust, arvestades kogu tema käsutuses olevat teavet. Seega ei saa sellist kontrolli teostada üksnes nende kohtualluvuse eeskirja alusel, millele on huvitatud isikud sõnaselgelt viidanud.
- 44 Seda tõlgendust ei sea kahtluse alla eelotsusetaotluse esitanud kohtu argument, et määruse nr 650/2012 artiklis 10 on kohtualluvuse ja seadusandliku pädevuse ühtsuse põhimõttest tehtud erand, mistõttu peaks kohus, kelle poole on pöördutud, kohaldama selle riigi õigust, kus oli kadunu surma hetkel tema alaline elamiskoht. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 70 märkis, ei ole selle määruse põhjenduses 27 viidatud eesmärk, et kohtualluvus ja seadusandlik pädevus langeks kokku, absoluutne.
- 45 Kuigi määruse nr 650/2012 põhjenduse 27 kohaselt on selle määruse eeskirjade eesmärk tagada, et pärimisasjaga tegelev asutus saaks enamikul juhtudest kohaldada oma riigi õigust, ei näe see määrus ette ega taga seda, et kohtualluvus ja kohaldatav õigus langevad kokku. Selle kokkulangevuse mitteabsoluutset laadi kinnitavad ühest küljest määruse põhjenduses 27 kasutatud sõnad „enamikul juhtudest“ ja teisest küljest asjaolu, et nimetatud määruse põhjenduses 43 on liidu seadusandja sätestanud, et selles kehtestatud kohtualluvuse eeskirjad võivad viia olukordadeni, kus pärimisasja lahendamiseks pädev kohus ei kohalda oma riigi õigust.
- 46 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse nr 650/2012 artikli 10 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel hindama, kas asi allub talle selles sättes kohtualluvuse kohta muudel juhtudel ette nähtud eeskirja alusel, kui olukorras, kus tema poole on pöördutud selle määruse artiklis 4 sätestatud üldise kohtualluvuse eeskirja alusel, ta tuvastab, et ta ei ole viimati nimetatud sätte alusel pädev.

Kohtukulud

- 47 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulud, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist, artikli 10 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel hindama, kas asi allub talle selles sättes kohtualluvuse kohta muudel juhtudel ette nähtud eeskirja alusel, kui olukorras, kus tema poole on pöördutud selle määruse artiklis 4 sätestatud üldise kohtualluvuse eeskirja alusel, ta tuvastab, et ta ei ole viimati nimetatud sätte alusel pädev.

Allkirjad